

TALAN ve VERSUS ŞİİRLERİNİN ORTA SAYFALARINDAN ŞİİRİN NE'LİĞİNE DAİR SORULAR

Edebiyata dair okumaları uzun zamandır; tür, dil, konu, edebi değer, şair veya yazar gözetmeksizin, rastlantısal şekilde gerçekleştiriyorum. Dadaloğlu'ndan sonra Charles Olson'a; Yaşar Kemal'in ardından Gaston Bachelard'a; peşi sıra Le Corbusier'ye, Ercüment Behzad Lav'a veya Michel de Certeau'ya geçtiğim oluyor. Yapıtlarını okuduğum öznelerin ortak niyetlerinin, sahip oldukları duygu ve düşünceleri yazı aracılığıyla aktarmak olduğu göz önünde bulundurulduğunda; dilin sunduğu imkânı değerlendirme biçimleri ve kişisel yazım taktikleri sonucu birbirlerinden bağımsız yapıtlar sunmaları, peş peşe okunduklarında ilginç çağrışımlar ve anlam kombinasyonlarının ortaya çıkmasını sağlıyor. Geçtiğimiz aylarda bu şekilde, peş peşe okuduğum Hilmi Yavuz'un 2021 tarihli Talan Şiirleri ¹ ve Şiir Versus ² dergisinin 6.sayısındaki şiirler; şiire bambaşka yollardan ulaşmaları özelinde, şiirin ne'liğine dair beni bir takım sorulara yönlendirdi. Şiir gibi çetrefilli bir konuya dair dile getirilecek her türlü yargının; dışarıda bırakacağı anlam olasılıkları gözetildiğinde, her daim eksik kalacağı öngörülebilir. Bu yazı çerçevesinde Hilmi Yavuz'un Talan Şiirleri ile Şiir Versus dergisinin 6. sayısında yer alan şiirlerin edebi niteliklerine derinlemesine yoğunlaşmaktansa, her iki metin toplamını bir çıkış noktası olarak değerlendirerek, genel bağlamda şiirin ne olduğu / olabileceği üzerine ucu açık sorular soracağım.

Talan Şiirleri

Pandemi sebebiyle uzunca süre ara verdiğim kitabevi ziyaretlerine yeniden başladığımda birçok kitap ve dergiden bihaber kaldığımı fark ettim. Bu yılın başında, gerçekleştirdiğim ilk kitap safarisinde çantamı olanca kitap ve dergiyle doldurdum ve rastlantısal olarak aldıklarımı okumaya koyuldum. Elime aldığım ilk kitap, Hilmi Yavuz'un Mart 2021 tarihinde yayınlanan Talan Şiirleri oldu. Hilmi Yavuz'un onyedinci şiir kitabı olan Talan Şiirleri, kitap bağlamında değerlendirildiğinde, poetikası gelenek ile hemhal olan Yavuz'un evvelki şiir kitaplarında olduğu üzere metinlerarası nitelik taşıyor ve Batı ile Doğu felsefesinin farklı zamanlarda yaşamış öznelerinin söylemlerini eşzamanlı şekilde irdeliyor. Kitap özelinde Doğu ile Batı'nın iki farklı kutup olarak bir araya gelmesi aracılığıyla hibridleşmiş bir şiirsel düşünce beliriyor. Talan Şiirleri, özellikle 1975 tarihli *Bedrettin Üzerine Şiirler* kitabı itibarıyla gözlemlenen yüksek ses ve eda ile okunan, epik şiirleri bir araya getiriyor. Talan Şiirleri anlam, konu ve biçim özelinde geçmişi refere ederek kendini var ediyor. Bu şekilde kitap olarak kapladığı yazınsal hacmin dışına çıkan şiirler, gerek Doğu gerek Batı felsefesini imleyen büyük bir kitabın bütünleyicisi durumuna geliyor. Metinlerarası kavramlar ve bilgilere, Türkçe - Farsça - Arapça üçgeninde dillerarası bir özellik de eklenerek ortaya, defalarca üzerinden geçilmiş olduğu belli, tüm fazlalıklarından arındırılmış şiirler çıkıyor.

Orta Sayfalara Doğru...

Talan Şiirleri'nin ilk 15-20 sayfası, yaklaşık 20 yıllık Yavuz okuru olarak şiirsel haz duyguları eşliğinde geçti. Şiirlerde kafiye oluşturan sözcüklerin kimi zaman mısra sonunda kimi zaman mısra ortasında konumlandırılarak sesin şiir içinde gezdirilmesi ve ahengin metnin bütününe yayılması, titiz dize işçiliği ve kelime tercihleri, bende bu hissiyatın oluşmasını tetikleyen başlıca etkenlerdi. Ancak kitabın orta sayfalarına doğru geldiğimde, okumuş olduğum dizeleri kitabın başında ya da Yavuz'un evvelki kitaplarında okuyup okumadığımı sorgulamaya başladım. Kitabın onyedinci sayfasında yer alan *talán ve kalbin* isimli şiirde geçen '*göğüsten şerha şerha gül akması*' imgesi bir anda beni kitabın büyüğü atmosferinden çıkartarak yaşadığım ân'a getirdi. Teknolojinin bireyi mânen ve bedenen sarmaladığı, ütopyaların distopyalara dönüştüğü, küreselleşme ve neo-liberalizmin herkesi tektipleştirdiği, mekân ile topoğrafyanın soyutlanarak sanal bir evrenin ³ yaratıldığı, hakikat sonrası olarak tanımlanan yaşadığımız çağda '*göğüsten şerha şerha gül akması*'nın ne kadar naif kaldığını düşündüm. Edebiyatın bir dalı olarak şiir elbette ki kurmaca özellik taşıyor ve şairin öznel imgelerini yansıtıyor. Ancak edebi bağlamda oldukça kuvvetli sayılabilecek '*göğüsten şerha şerha gül akması*' imgesi 2021 yılında kaleme alındığında bana şiirin ne'liğine dair bazı sorular sordurdu:

-Şiir kurulan mıdır, yaşanan mıdır? Her iki özelliği de taşıyorsa denge nerede kurulur?

-Edebi bir hüner olarak dize işçiliği şiirdeki ahengi, ritmi, sesi kuvvetlendirirken bir taraftan şiirdeki sahilliği zedeleyebilir mi?

Talan ve kalbin'den bir sonraki şiir olan *talán ve sen*'de ise sıkça kullanılan 'ki' bağlacı ve 'yaz' ismi / fiili beni Hilmi Yavuz'un eski şiirlerine götürdü...

"hüzün ki en çok yakışandır bize

Belki de en çok anladığımız"

(Bedreddin Üzerine Şiirler / nâzım hikmet / 1975)

"âh bellek, acı bellek!

hem arısın sen

hem kimbilir hangi gülden

kalma diken?

ve ne uzun bir büyü'sün, yaz!

gurbetler senin ülken, yalnızlar senin ülken"

(Yaz Şiirleri / büyü'sün, yaz! / 1981)

Bir şairin yapıtlarında sık sık benzer kelime veya söz dizilerini kullanması, o şairin üslubu ile ilintilendirilebilir. Ancak *talán ve sen* şiirinin bende bıraktığı etki, daha evvel bizzat şair tarafından kullanılan söz öbeklerinin farklı kombinasyonlarda yeniden tercih edilmesi şeklinde oldu. Aktarılmak istenilen duygu ve düşüncenin üslup denilen elekten geçirilmesi ve seçilen kelimelerin ustaca birbirleriyle ilişkilendirilerek şiirin ortaya çıkartılması aklımda şu soruların belirmesini tetikledi:

-Şiir, bağlamdan özgür olabilir mi?

-Şiirin kanonları, kalıpları var mıdır? Olmalı mıdır?

-Şiir, bir tür yeniden inşâ mıdır ya da sıfır noktasına inilerek gerçekleştirilen bir keşif midir?

Kitapta sonraki şiirlerde denk geldiğim, ‘*kalpteki yangın*’, ‘*yaşlı hüzn*’, ‘*kalbin bir kibrit ile küle çevrilmesi*’ gibi imge ve benzetmeler, gelenek ile sıkı ilişki kuran Hilmi Yavuz’un bizzat kendi şiirini gelenekselleştirdiği izlenimini uyandırdı⁴. Talan Şiirleri’ni tamamladığımda bir yandan ustaca tartılıp dengelenmiş ve nakış gibi işlenmiş şiirlerle karşılaştığım için edebi bir hazla doluydum, bir yandan da şiirin ne’liğine dair kafamı meşgul eden bir yığın soruyla. O ân; Enver Ercan’ın, 2005 yılında, hem tanışmak hem de yazdıklarımı paylaşmak için Çağaloğlu yakınlarındaki ofisine gittiğimde bana yönelttiği soru geldi aklıma: “Gerçeğin yerini simülasyonun ve simülarkın aldığı günümüzde nasıl bir şiir yazılmalı?”

Versus Şiirleri

Hilmi Yavuz’un Talan Şiirleri’nden sonra masamda bulunan kalabalık kitap ve dergi grubundan Şiir Versus dergisini okumaya karar verdim. Talan Şiirleri ve Versus Şiirleri’nin, birbirinden tamamen farklı yolları takip edip, aynı edebi tür altında tanımlanmaları, şiirin ne’liğine dair aklımdaki soruları çoğalttı. İlk birkaç şiiri okuduktan sonra 2000’li yılların başında takipçisi olduğum Heves Dergisi’ni anımsadım. Okuduğum şiirler; şimdiki imleyen, humoru imkân olarak değerlendiren, politikayı ve siyaseti sloganlaştırmadan ileten, geleneksel şiir kanonlarından bağımsız, kendi iktidarını kuran (ve gerektiğinde yeniden yıkan), mensur şiir ile manzume arasında gidip gelen şiirlerdi. Derginin sunuş sayfasında yer alan metinde, Şiir Versus dergisinde yayınlanan şiirlerin Günümüz Türk Şiiri’nde halihazır durumu gösteren bir ‘*yer bildirimi*’ olduğu görüşü aktarılıyordu. Talan Şiirleri’nde her mısradaki kendini hatırlatan karakteristik üslup özellikleri, Versus Şiirleri’nde yerini anonimliğe, ortak bir dile bırakıyordu. Yirmiden fazla şairin şiirlerini bir araya getiren dergide neredeyse tüm ürünler birbirlerini bütünleyen, koşut izlekleydi. Dergide öne çıkan şiirlerde, aktarılmak istenilen anlamı en yalın hali ile sunma niyeti bu anonimliği kuvvetlendiriyordu: ‘*Bir İncil Draması İçin İptidai Milletlerden Talipliler*’ (Furkan Çalışkan), ‘*Ötümsüz Dişyuvasıl Patlamalı Ünsüz*’ (Ahmet Ölmez), ‘*Uzun Yolda Dinlemek İçin Şarkılar - II*’ (İsmail Kılıçarslan), ‘*Başa Sarıyorum, Çözölmek Hoşuma Gidiyor*’ (Ali Oturaklı), ‘*Antik Google’da Bazı Türkçe Sonuçlar-1*’ (Samed Karataş), ‘*Bay Giyotinle 284’de Uzun Uzun Konuşmamız*’ (Muhammed Yusuf Aytekin), ‘*Şiirlerim Siyasetçileri Neden Rahatsız Etmiyor?*’ (Eray Sarıçam). Konu özgürlüğü ve çeşitliliği, gündelik hayatta yaşayan dilin şiire yansıtılması, gerçeği idealize etmeden görüldüğü haliyle sunma niyeti, Şiir Versus’ta yer alan şiirlerin ortak özellikleri olarak belirginleşiyor. *Efendimiz acemilik* şiarı çıkış noktası olarak kabulleniliyor. Kelimeleri seçerek / azaltarak şiire erişme niyetinden ziyade, düzyazı sınırlarını yoklarcasına, anlamı en açık haliyle aktarabilmek için dizeler uzuyor. Şiirin kurallarını geçmişin getirdiği öğretiler değil; yaşanan ân belirliyor.

Orta Sayfalara Doğru...

Şiir Versus dergisinin orta sayfalarına geldiğimde, aşırı uzun dizeler sebebiyle metinlerin içinde kaybolmaya başladığımı ve şiirlerin ilk dizelerine yeniden döndüğümü fark ettim. Yoğun imge kullanımının şiirdeki merkezi muğlaklaştırarak anlamı her bir dizeye ayrıştırması sonucu, bir süre

sonra şiirleri tamamlamadan ister istemez sonraki şiirlere geçmeye başladım. Talan Şiirleri'nde metinlerarasılığın ve az kelime kullanımının şiirde doğurduğu gizem sonucu *anlama dolaylı ulaşma* halini; Versus Şiirleri'nin, *her şeyi olduğu gibi aktarma* niyeti özelinde kullandığı uzun dizeler sebebiyle yeniden yaşamaya başladım:

“Son anda Muslera, atlas libas değil aba altından dünya bize
Zevahiri toplayınca müziğine daldığımız günlerin ardından
Dolar üçlemesinin ikinci filminde telgrafın tellerini kurşunluyorlar
Sevincine konan zor'a ve omuzlarına çapraz asılmış bir yılgınlığa dair
Eve üzgün dönenler ordusuyla öyleyse, yanlış bir sevmeyi yutkunur gibi
Dalgınlığımı havalı buluyorlar, cenk davulu kalbimde teva mevsimleri!”
(Güven Adıgüzel, “Son Anda Muslera”)

Sonraki sayfalarda denk geldiğim kimi şiirlerde Hilmi Yavuz'un “*Bilen Anlar*”⁵ söylemi, “*Beni anlamak için en yüksek teknolojiyi kullan*” söylemine evrildi:

bu benim gerçek yüzüm sana yalan sözleri sevdiren
ışıkla boyut değiştiren uzun lafın kısası, gururla
maddeni taşırken tırlar, terane itti teraneyi
kendine çekti soyutlama, içte yanma, patlama lütfen
beni anla, gerekirse en yüksek teknolojiyi kullan.
(Mesud Çil, “Imagic Motors”)

Talan Şiirleri'nin orta sayfalarından itibaren *anlam*'ın önüne geçmeye başladığını düşündüğüm şairane tavır, Versus Şiirleri'nin manzumeden ziyade düzyazıya yaklaşan kimi şiirleri sonrası özler olduğumu fark ettim. Şiir Versus'un orta sayfalarından itibaren şiirin ne'liğine dair şu sorular kafamı kurcalamaya başladı:

- Şiir metindir; her metin şiir midir?
- Düzyazı ile şiir arasındaki fark hangi eşikte başlar?
- Estetik değerlerin yansımaları olarak şiir, teknolojinin değiştirdiği yaşam koşullarında nasıl evrilir? Evrilmeli midir?

Sonuç Niyetine

Hilmi Yavuz'un Talan Şiirleri'nde şiire ulaşma yolları ile Şiir Versus şairlerinin tercih ettiği yollar her ne kadar birbirlerinden farklı olsalar da, sonuç olarak *şiir* adı altında kesişiyorlar. Bu bağlamda şiire birbirinden farklı yazınsal taktikler ve niyetler aracılığıyla ulaşılabilir. Ortaya konulan şiirler, aynı zamanda şiirin polisemik niteliğini belirginleştiriyor. Hilmi Yavuz şiire; son derece titiz bir işçilikle, kurarak ve inşa ederek ulaşıyor. Yüklü bir edebi bilgi birikimi üzerine poetikasını kuruyor. Bu durum espasları olan, yavaş yavaş ve yüksek sesle okunan, şairane tavırla ortaya çıkan bir şiiri betimliyor⁶. Hilmi Yavuz'un şiirindeki bilgi Doğu ile Batıyı, dünü ve bugünü birbiriyle ilişkilendiriyor. Yavuz'un *inşa edilen* şiirine karşı Versus Şiirleri *yansıtılan* bir şiir öneriyor. Ardzamanlıktan ziyade eşzamanlılığı vurgulayan, ân'ı yansıtan bir poetika çevresinde toplanıyor. Hilmi Yavuz kelimeleri

azaltarak şiire ulaşmaya çalışırken Versus Şiirleri tüm fazlalıkları barındırmayı yeğliyor. Talan Şiirleri'nde, kelime kullanımının azaltılarak boşlukların okur tarafından doldurulması beklenirken, Versus Şiirleri'nde bir gizem endişesi bulunmuyor ve Ahmet Güntan'ın Parçalı Ham şiirlerine benzer şekilde bilgi mümkün olduğunca nesnel haliyle sunuluyor. Yavuz; Talan Şiirleri'nde yer alan kimi şiirleri, geçmişin şair ⁷ ve düşünürleri ⁸ ile kurduğu diyalog ve alışveriş aracılığıyla ortaya çıkarıyor. Bu durum evvelki kitaplarında olduğu gibi Yavuz'un metinlerarası poetikasını pekiştiriyor ve şiirini gelenekle ilişkili kılıyor. Versus Şiirleri'nde ise zaman, bağlam kurucu bir öge olmaktansa, ân'da bulunanı yansıtan bir araç olarak değerlendiriliyor. Bu durum şiirin ne'liğine dair yeni soruları tetikliyor:

-Zaman; şiirde bağlam oluşturucu bir öge midir?

-Bugün, nasıl bir şiir yazılabilir?

Ozan ÖZTEPE

NOTLAR

1 YAVUZ, H., 2021. *Talan Şiirleri*, Everest Yayınları, İst.

2 *Şiir Versus*, Sayı:6, Mayıs - Haziran 2022.

3 Meta-verse

4 Şairin kendi şiirini gelenekselleştirme durumu oldukça çetrefilli bir konu. Yaklaşık 10 sene evvel Küçük İskender'in İstanbul Modern'de Semih Gümüş ile gerçekleştirdiği söyleşiye gitmiştim. Henüz söyleşinin başında Gümüş'ün, "*Bence sen hep aynı şiiri yazdın, ne dersin?*" sorusu karşısında Küçük İskender'in sinirlerini zor zapt ettiğini anımsıyorum.

5 Hilmi Yavuz, *talán ve her şey* isimli şiirini "*bilen anlar*" dizesi ile bitirir. Yavuz; şiirde dipnot kullanmayarak atıfta bulunduğu dize, eser ve öznelere okurun biliyor olduğunu varsayar. Metinlerarasılığı kullanan Yavuz'un "*bilen anlar*" dizesi düz mantıkla ele alındığında "*bilmeyen anlamaz*" yargısına ulaşılır.

6 Hilmi Yavuz, *talán ve şimdi* isimli şiirinde şairane tavrını dile getiriyor. Şiirde Yavuz, '*ne yapmalı?*' sorusunun cevabı olarak '*şairane barınma*' eylemini yanıt olarak veriyor.

7 Şeyh Galip, İtrî, Yahya Kemal

8 Hölderlin, İbnü'l Arabî

